

КРАФТОВЕ ВИРОБНИЦТВО – ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЧИННИК РОЗБУДОВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Щербак А.В., кандидат економічних наук,
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних
досліджень НАН України», м. Одеса, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7607-5266>

Важливим напрямом малого підприємництва в сучасних умовах є виробництво крафтової продукції. Крафтові виробники – це самозайняті та невеликі бізнеси, які виготовляють товари з використанням ручної праці за традиційними чи авторськими технологіями. Крафтове виробництво має давню історію: ремесло відіграло важливу роль кілька тисяч років. Деякі вироби ремісників минулого і зараз викликають захоплення. Однак у зв'язку з розвитком великого машинного виробництва кількість ремісників багаторазово скоротилася.

В останні десятиліття в розвинених країнах спостерігається відродження та розвиток ремесла. Це пов'язано з рядом факторів. Зростання доходів населення сприяло підвищенню попиту на нестандартні, оригінальні товари, зокрема ручної роботи. Деіндустріалізація призвела до того, що чимало кваліфікованих фахівців втратили роботу. Частина з них зайнялася ремеслом. Розвиток інформаційних технологій дозволив суттєво розширити ринки крафтової продукції. Якщо раніше ремісники могли продавати свої товари лише через магазини, на ярмарках, то зараз є можливість рекламувати та продавати їх он-лайн.

У 2018 році в ремісничому секторі ЄС працювало 2300 тис. осіб. Найбільша кількість зайнятих – в Італії (533 тис.) та в Німеччині (286 тис.) [1]. Більшість з них є самозайнятими. Вони виробляють кераміку, текстильні, ювелірні вироби, вироби з дерева, скла, шкіри та ін. Загальний обсяг продажів – 50 млрд. євро на рік [2].

Слід зазначити, що не йдеться просто про відродження традиційних ремесел, більша частина продукції яких відрізнялася невисокою якістю. Щоб підкреслити відмінність від минулого, використовується термін «new craft». Для сучасного ремесла характерне поєднання традицій та інновацій, активна співпраця з художниками та дизайнерами.

Наприкінці ХХ століття починає швидко розвиватись виробництво крафтових харчових продуктів: пива, вина, шоколаду, сиру та ін. Воно базується на традиційних рецептах та натуральних

продуктах, водночас активно використовуються нові технології, унікальні компоненти. Обсяги виробництва обмежені, що дає змогу підтримувати високі стандарти.

Крафтове виробництво – важливий чинник розвитку сучасної економіки, забезпечуючи робочі місця та доходи як у самому секторі, так і на суміжних ринках – у торгівлі, туризмі, на підприємствах – постачальниках сировини, обладнання. Воно також відіграє важливу роль у збереженні традицій, культурної ідентичності, забезпеченні спадкоємності, розвитку творчих здібностей.

У 2023 році прийнято Регламент ЄС щодо географічного зазначення ремесел та промисловості. Він забезпечує захист назв європейських ремісничих та промислових продуктів, які спираються на оригінальність та справжність традиційних навичок у певних регіонах (ліможська порцеляна, золінгенські ножі, каррарський мармур та ін.)

У ЄС існують місцеві, регіональні та національні агенції, які підтримують ремісників. На рівні Євросоюзу діє низка програм підтримки ремесел. Найважливіша - програма Creative Europe, яка робить акцент на транснаціональній творчості, інноваціях, схемах мобільності для художників та професіоналів, а також на діях, спрямованих на потреби конкретних секторів (таких як музика, архітектура та культурна спадщина). Програма Creative Europe 2021-2027 має бюджет у розмірі 2,44 млрд євро, які інвестуються у проекти, що зміцнюють культурну різноманітність та сприяють розвитку креативних індустрій та культури. Конкретний напрямок, присвячений ремеслам, – «Традиційні ремесла для майбутнього: новий підхід». У рамках цього напряму фінансуються три проекти. Рамкова програма ЄС «Горизонт Європа» (HORIZON) фінансує дослідницькі проекти, які підтримують та розвивають ремесла [3].

Важливу роль також відіграють деякі приватні фонди та комерційні структури. Фонд Loewe Foundation створено іспанським будинком моди Loewe. Loewe Foundation Craft Prize став одним із найвідоміших конкурсів у світі. Щороку журі, що складається з 13 провідних діячів зі світу дизайну, архітектури, журналістики, критики та музейної справи, разом із переможцем попереднього конкурсу обирають переможця Craft Prize. Він отримує 50 тисяч євро та можливість провести міжнародну виставку робіт. Фонд Мікеланджело знайомить людей з майстерністю ремісників через виставки та інші заходи, де публіка може зустрітися з ними, взяти участь у майстер-класах, екскурсіях до майстерен. Один із проєктів Фонду – Homo Faber Guide – цифрова платформа, яка демонструє сучасні ремесла. На платформі представлені талановиті ремісники, ательє, музеї, магазини.

1964 року створено Всесвітню раду ремесел. Через свої члени-національні організації раді вдалося охопити мільйони майстрів, ремісників та ремісничі спільноти у п'яти географічних регіонах: Африка, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, Європа, Латинська Америка та Північна Америка.

World Craft Council Europe (WCC Europe) включає 36 членів, серед яких національні, регіональні та професійні ремісничі організації з 22 європейських країн (15 із них входять до ЄС). За допомогою низки заходів, проектів та програм рада сприяє налагодженню зв'язків та обміну знаннями між зацікавленими сторонами у сфері ремесел та просуває ремесла.

Крафтове виробництво може відіграти важливу роль у розбудові економіки України після війни. Для цього є необхідні передумови. У нашої країни є давні традиції народних художніх промислів. Загальна кількість майстрів народної творчості, аматорського мистецтва, а також майстрів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва в Україні сягає орієнтовно 30-40 тисяч осіб. До повномасштабної війни в нашій країні діяли понад 2 тисячі виробників крафтових продуктів харчування.

На жаль, державна політика не сприяє розвитку цього сектору. У 2001 році ухвалено Закон «Про народні художні промисли». У ньому зазначено, що охорона, відродження, збереження та розвиток народних художніх промислів є обов'язком держави. Однак заходи щодо підтримки даних промислів, передбачені в цьому законі та інших нормативних документах, мають декларативний характер.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2021 р. № 1677-р схвалено Концепцію Державної цільової національно-культурної програми розвитку народних художніх промислів на 2022-2025 роки. В ній було зазначено, що народні художні промисли перебувають у стані глибокої кризи, що призводить до поступової втрати унікальних виробничих технологій, художніх технік та загрожує зникненням галузі. Зазначені проблеми потребують використання системного і комплексного підходу, а саме розроблення і виконання Державної цільової національно-культурної програми розвитку народних художніх промислів. Пізніше були внесені зміни до зазначеного розпорядження, які передбачали ухвалення відповідної Програми на 2024-2027 роки. Однак Програма досі не затверджена. В 2024 году уряд вніс до Верховної Ради проєкт нової редакції Закону «Про народні художні промисли». Він передбачає запровадження механізму обліку, збереження та використання даних про майстрів

народних художніх промислів шляхом створення та ведення Реєстру, а також нову процедуру набуття особою статусу майстра народних художніх промислів. Однак ці заходи навряд чи принципово змінять ситуацію.

Заходи щодо підтримки крафтового виробництва, передусім народних художніх промислів, здійснюються у низці регіонів. Департамент економіки Київської ОДА спільно із Агентством регіонального розвитку Київської області створює електронний каталог крафтових виробників Київщини. Інформація про крафтових виробників буде використана для розробки програм їхньої підтримки та стане основою побудови довгострокової співпраці у розвитку мікропідприємництва та збільшення експортного потенціалу Київщини.

Діє Реміснича палата України – некомерційна організація, створена у 2009 році. Метою її створення було представлення ремесел як соціально-економічної та культурної категорії, дослідження та розвиток ремесел як окремого сектору національної економіки. Реміснича палата України є членом World Craft Council Europe. Завдяки проекту Crafting Europe, Реміснича палата України у партнерстві з MIM Business School стала співзасновником першої в Україні Crafting Business School для ремісників. Існує ряд он-лайн платформ, які просувають виробників крафтової продукції: AgroPortal.ua, Це-крафт, Foody, Товариство Крафту тощо.

Крафтове виробництво має значний потенціал зростання. Воно може зробити значний внесок у розвиток багатьох регіонів та економіки України в цілому. Виробництво крафтової продукції може стимулювати створення нових робочих місць, в тому числі для ветеранів війни, молоді, пенсіонерів. Для цього необхідна дієва програма підтримки та розвитку крафтового виробництва, яка має передбачати:

- створення нормативної бази, що забезпечує сприятливі умови для виробників крафтової продукції;
- податкові пільги та субсидії;
- заходи щодо боротьби з контрафактними товарами;
- створення ефективної системи підготовки кадрів, підвищення кваліфікації;
- освітні програми, що стимулюють інтерес до такої діяльності, у т.ч. у молоді;
- збір та аналіз інформації про стан сектора.

Література:

1. The craftsmanship sector in Europe. June 2022. GEOCyL Consulting Firm LTD. URL: https://www.craftingeurope.com/wp-content/uploads/2022/11/European-Craft-Sector-report_FINAL.pdf (application date: January 12, 2025).
2. The European Market for Crafts. World Crafts Council Europe. 2023. URL: https://wcc-europe.org/wp-content/uploads/2023/09/WCCE_TheEuropeanMarketForCrafts_FullReport_lr.pdf (application date: January 12, 2025).
3. Crafting Europe – New models for European Craft. URL: <https://www.craftingeurope.com/> (application date: January 12, 2025).

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ НА ОСНОВІ ПОТЕНЦІАЛУ АГЛОМЕРАЦІЙ В ПОЛЬЩІ

Бабець І.Г., доктор економічних наук, професор,
Центральнотериторіальний національний технічний
університет, м. Кропивницький, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0635-9375>

В умовах глобальної економіки відбувається посилення ролі агломерацій, як осередків концентрації товарів, капіталу, послуг та інноваційних ідей, що забезпечують тісний взаємозв'язок регіонального розвитку з міжнародним середовищем. Об'єктивний процес формування агломерацій в Польщі упродовж останніх десяти років значною мірою підтримується на законодавчому рівні, а співпраця об'єднаних громад інституціоналізується відповідно до змін, які відбуваються у політиці згуртування ЄС. Так, якщо упродовж 2004-2013 рр. допомога структурних фондів ЄС зосереджувалася в основному на фінансуванні заходів, спрямованих на вирівнювання диспропорцій розвитку між регіонами, то політика згуртування на 2014-2020 рр. основний акцент розподілення фінансової допомоги зробила на підвищенні конкурентоспроможності регіонів за рахунок використання ендегенного потенціалу, у тому числі й агломерацій.